

rosszhiszeműség töpörödött szobra, addig Szkalla Erzsébet maga a megöregedett kislányos naivitás. Ahogyan titkait nyíltszívűen kitarja a kíváncsi Paulának, mosolyogva, de szeretnivaló mosollyal, mintha nem is ugyanannak az arcnak a redőiből képződne ez, mint a wachau i öregasszony vigyora. Ahogyan gyerme- kesen, naivan, egy bakfis zavarával és tisztaságával álldogál a szép este után öreg gavallérjával, hajdani szeretőjével a sötét előszobában, ahogyan egy büntudatos, de határozott bakfislány meg-szeppentségével, a maga kopottságával, fél lábán fűzős cipővel, a másikon posztómamusszal Viktor hollétét szeretné Cs. Bruckner Adelaida örökös operai tagtól megtudni, azzal eleve lefegyverzi minden prüd ellenérzésünket, esetleges szigorú orrfintorgatásunkat az idejétmúlt örült szerelemmel szemben. E szerelem tagadásának és vállalásának, a dühnek, a féltékenységnek és a rezignációnak ezer színét mozgásának, járásának ritmusával csakúgy jelzi, mint hirtelen másodvirágzó nőiességének kibontásával. Kapcsolata a lábbelikkel ugyanúgy tanulmányt igényelne, mint a szemébe húzott kötött sapkától a kacéran vállalt, „színére-festett” haj kiszabadításán át a dühödt önkócolásig tartó játéksor.

A *Macskajáték* abszolút főszerepében nemcsak a reménykedés és elcsüggedés, a lenyugvás és a ki-kirobbanás lassúbb átmeneteit csodáltuk egy estén át, ha-nem a hirtelen váltások másféle példáit is. A bizarr szerelmi anekdotát Sulyok a megértésen túl a veleszurkolásig tudja emelni. Nemcsak humorának varázsával, játékoságának és gyermeki volta színeinek elbűvölő erejével, hanem azzal a nehezen megfogható móddal is, ahogyan képes a komédiázás legcsapongóbb pillanatában szikár-komolyra váltani. Hogy az író szava nem prédikáció a hasznos öregségről, de szívet melengető emberi tanulság, azt éppen ezzel a fajta váltással húzza alá Sulyok. Ahogyan testvérét félti a műtétől, ahogyan egy-re elmélyültebben gondolkodva a régi időkön, sallangtalanul és keményen, az apa halálának igazi körülményeit re- konstruktuálja, ezzel adja meg a bolondozó, négykézláb nyávogó öreggyermek egyéniségének igazi embervoltát.

Sulyok Mária Orbánnét személyes ismerősünké avatja. A Horváth-dráma nagymamájaként pedig a misztikus ös- gonoszban felidézte a darab keletkezése idején még csak távolról felsejlő fasizmus minden rettenetét.

GÁBOR ISTVÁN

„Figyeltem a tört ütemre is”

II. Richárd-alakításáról beszél Szoboszlai Sándor

A Békés megyei Jókai Színház az idén januárban sikerrel vitte színre Sándor János rendezésében Shakespeare II. *Richárdját*. A címszerepet a színház Jászai-díjas művésze, Szoboszlai Sándor alakította, aki szakítva a rossz beidegződésekkel és megkövesedett tradíciókkal, a tépelődő, töprengő, a felelőssége súlyára ráébredő embert is eljátszotta Richárdként. Nem egyszerűen lelkibeteg, már-már tudathasadásos király ez a békéscsabai Shakespeare-hős, hanem olyan uralkodó, aki képtelen a hatalmával tisztességesen és jól élni, és bukása ezért is törvényszerű. De nem a kiszámíthatatlan sors motiválja ezt a jól fölépített alakítást, hanem az emberi gyarlóságok sokasága, amelyeket hű tü- körként tart elénk a színész. Nem ön- magától elidegenítve mutatja föl persze az ártó indulatokat, hanem belső énjéből kivetítve, jelleme egyenetlenségeiből kitörve. Megfosztása a tróntól, bűneinek elsorolása, majd orgyilkos kézből vett halála a művészi teljesítménynek ritka szép magaslata.

Most, hogy vége van a sikeres elő- adássorozatnak, Szoboszlai Sándort a jól végzett munkáról faggatom.

– *Mire gondolt, amikor megismerkedett ezzel a szereppel?*

– Shakespeare-ről lévén szó, profánul hangzik, de így igaz: rendkívül jó darabnak ítéltém meg. Elsősorban a darab emberi része hatott rám, amit az általam megismert tanulmányok nem is eléggé hangsúlyoznak. Mai embereket láttam magam előtt, olyanokat, akik elrontják az életüket, mert gyöngék, mert csupán az érzelmeikre hallgatnak. Rapszodikusak és szangvinikusak, és ezért alkalmatlanok a vezetésre. Ezt a maiságot, ezt a párhuzamot éreztem meg nagyon élesen a drámában, és inspirált, hogy mindezt végig lehet vezetni az egész darabon.

– *Összességében elégedett a szerep megoldásával?*

Rövid kitérőt tart. Egykori mesteréről, Apáthi Imréről beszél, aki annak idején a Petőfi Színház stúdiójában tanára volt. Szoboszlai Sándor, miután sikeresen elvégezte ezt a stúdiót, 1956

SZOBOSZLAI SÁNDOR
A II. RICHÁRD CÍMSZEREPEBEN
(BÉKÉSCSABAI JÓKAI SZÍNHÁZ) (Illovszky Béla felv.)

augusztusig játszott ebben a színházban, majd Békéscsabára szerződött. (Közben Egerben, Veszprémben volt, és utána ment vissza néhány év múltán ismét Csabára.) Az első békéscsabai évek alatt néha elégedetlen volt önmagával, nem talált rá mindig az alakítás titkos kulcsára, és ezt levélben vallotta meg szeretett mesterének. Levélben válaszolt Apáthi is: „Bizony, alig van még pálya, amelyen olyan nagy szükség lenne az igazi és mély önkritikára, mint a miénk . . . Igazságosan számot vetni önmagunkkal, tisztán látni saját képességeinket, ez a mi pályánkon a legnehezebb és egyben a legfontosabb feladat.

És a kitérő után ismét fölteszem a kérdést:

– *Teljesen elégedett-e ezzel a Richárd-alakítással?*

– A dráma első felében vannak olyan részletek, amelyeket nem tudtam teljesen megoldani. Ha még egyszer szem- bekerülnék ezzel a feladattal, biztosan másképpen csinálnám. Nem először vagyok így szereppel: négy-öt évvel ez-előtti alakításaimra visszagondolva gyakran érzem, hogy most, érettebb fej-jel máshogyan formálnám meg. A második részben viszont vannak olyan mozzanatok, amelyek még az előadások alatt is csiszolódtak.

– *Változott tehát az előadások során a figura?*

– Vannak pillanatok, amelyeknek teljes kidolgozására - a rendező, Sándor János minden erőfeszítése ellenére is - nem juthatott elegendő idő. De hiszen ez következik a vidéki színház aránylag rövid próbaidejéből. Közben azonban

sok minden egymáshoz csiszolódott, és ez a természetes.

– Ezek szerint a „tört ütemre”, amelynek elvételéről később önbírálóan beszél a király, most jól odafigyelt ...

– Igen, és örülök, hogy észrevette a közönség is. Mert azt biztosan éreztem, hogy fölfigyelt az előadás tempójára.

Más szerepeiről beszélgetünk. Raffai Sarolta darabjában, az *Egyszál magamban* az igazgatót alakította. Egy ifjúsági anketon megkérdezték tőle a gyerekek: szereti-e ezt a kellemetlen figurát játszani, nem fáj-e a szíve másfajta szerepek után?

– Azt válaszoltam: szívesen alakítom a romlott erkölcsű tanítót, mert néhány ilyen alak engem is meggyötört már, ezért örülök, ha ezt a típust felmutathatom. Ez a hamleti hitvallás : a színész tanító is egyben, aki tükröt tart a közönség elé, hogy ismerjen rá önmagára vagy a környezetére. Lehet, hogy ez banális hangzik, és csak az menti vallomásomat, hogy nagyapám falusi tanító volt. Talán neki is köszönhetem, hogy belémszorult a vágy: tanítani, megváltoztatni az embereket.

– Ezeknek a céloknak a fényében elégedett-e önmagával?

– Keseregtem festőművész-barátomnak, hogy eljátszom tizenhétszer egy klasszikus mű főszerepét, aztán kész, nincs tovább, semmi sem marad meg belőle. Bezzeg ő: megfest valamit, és ha jó, akkor fölkerül egy falra, és ott marad, emlékeztetőnek. Barátom megvi-

gasztalt: „Nincs igazad. Elmondod a Hamlet-monológot, és ha jól mondod el, sokáig tovább él az emberekben, talán sohasem felejtik el. Es ha csak ennyi emléket hagytaál bennük, már nem hiába dolgoztál!” Talán neki van igaza ...

Van még valami, amiről valóban úgy érzi, hogy emléket hagy másokban: a békéscsabai irodalmi színpad, amelyet immár hat esztendeje vezet. Szerepelt a csoport a televízióban, az irodalmi szín-padok országos vetélkedőjén, és az ötödik helyezést érte el. Vagy száz-százhusz irodalomszerető, irodalom pártoló fiatal-ember került ki a keze alól. Van, aki bejutott a békéscsabai színházba, van, aki népművelő lett, vagy fölverték a színházművészeti főiskolára. De egy sincs olyan - mondja Szoboszlai Sándor -, aki az irodalmi színpadot el-hagyva ne szeretné változatlanul a kultúrát.

Befejezésül viszatérünk II. Richárd-hoz:

– *Hogyan dolgozott együtt a II. Richárdban Sándor Jánossal, a rendezővel?*

– Sándor János gyakran mondott olyan dolgokat a művel kapcsolatban, amelyek az első pillanatban talán mellbevágtak, azután megértettem, és sikerült őket beilleszteni az egészbe. Én azt a rendezőtípust szeretem, aki az író mondanivalójából indul ki, azt adja vissza, amit az író akar. Ha ilyen rendezővel hoz össze a sors - mint ezúttal is - akkor biztos, hogy közös sínre kerülünk.

SZOBOSZLAY SÁNDOR A II.
RICHÁRD CÍMSZEREPEBEN
(BÉKÉSCSABAI JÓKAI SZÍNHÁZ)
(Illovszky Béla felvétele)

világszínház

Magyar ősbemutató Moszkvában,

Beszélgetés P. O. Homszkijjal

Szovjet művészdelegációval hazánkban járt P. O. Homszkij, a moszkvai *Fiatál Nézők Színházának* főrendezője. A Magyar Drámák Hete alkalmából az ő rendezésében mutatják be Somogyi Tóth Sándor *Gyerektükrök* című kisregényének a színház együttese által készített színdarabváltozatát, *Hogy állunk fiatal-ember?* címmel. Az alábbi beszélgetést szerkesztőségünkben folytattuk Homszkij főrendezővel.

– *Hogyan jutottak arra a gondolatra, hogy színdarabot készítsenek a Gyerektükrökből?*

– A színház fiatal művészei azzal a kéréssel fordultak hozzám, hogy mivel kevés a fiatalokról szóló jó darab, együtt válasszunk ki egy művet, amelyik mindannyiunknak tetszik. Azt mondták, az sem baj, ha nem dramatikus formában írt műről van szó. Beleegyeztem a dologba. Akkor még nem is tudtuk, hogy Magyar Drámák Hete lesz a Szovjet-unióban. Ebben az időben jelent meg nálunk Somogyi Tóth Sándor elbeszélése. Javasoltam, hogy olvassák el. Nem azzal a céllal, hogy esetleg előadjuk, csak kíváncsi voltam a véleményükre. Egy idő után megkérdeztem, hogy elolvasták-e, tetszett-e nekik, úgy látják-e, hogy érdemes vele foglalkozni. Elmondták, hogy ők már a szerepeket is kiosz-

